

Lingvistik II – Inledning till syntax och morfologi, ord, ordklasser, lexikon

1. Vår inre grammatik

Den huvudsakliga grunden för hur språket beskrivs är observationer av vilka strukturer som upplevs av infödda talare som grammatiska och vilka som är ogrammatiska.

- Vilka av meningarna i grupp 1 respektive grupp 2 är acceptabla eller oacceptabla meningar på svenska?
- Hur skulle du beskriva skillnaden mellan grupp 1 och 2?

1a. Hon gillar köra.
1b. Hon gillar att köra.
1c. Hon gillar bilar.

2a. Hon måste köra.
2b. Hon måste att köra.
2c. Hon måste bilar.

Testa att forma meningar enligt mönstret i grupp 1 och 2 ovan med följande verb. Vilka generaliseringar kan göras:

hatar, ska, provar, älskar, vill, bör, väljer

2. Typer av oacceptabla meningar

Nedan följer ett antal meningar som många talare av svenska skulle uppleva som oacceptabla. Försök förklara vad som gör att de låter fel. Jämför med meningarna som var oacceptabla i fråga ett. Skiljer någon eller några av meningarna nedan sig från dessa vad gäller orsaken till att de är oacceptabla?

1. Jag hörde lukten av ost.
2. Vem pratade du med honom.
3. Polisen gav pengarna till han.
4. De luktar goda.
5. Det gick som en vals.

Syntaktisk struktur

Två av meningarna nedan är ”globalt” tvetydiga, d.v.s. de har mer än en tolkning. Den återstående meningen är ”temporärt” tvetydig, men har som helhet bara en betydelse. Det är en s.k. ”garden-path” mening. Identifiera vilken som är ”garden-path”-meningen och förklara vad som gör den temporärt tvetydig. Beskriv de olika betydelserna för de tvetydiga meningarna, och vilken betydelse som du först uppfattade hos meningarna. Hade det varit lättare att tolka betydelsen av de här meningarna om någon hade läst upp dem? Motivera ditt svar.

1. Olle målade stolen i köket.
2. Jag lade boken som du höll på att läsa i biblioteket i min väska.
3. Någon sköt betjänten till skådespelaren som stod på balkongen.

Innehållsord/öppna och funktionsord/slutna

Vilka av orden i följande meningar är innehållsord och vilka är funktionsord. Vad skiljer innehållsord från funktionsord?

- Läkemedelsverket ska granska de färger som används vid tatuering. Ett 30-tal färger ska ingå i granskningen.

Ordformer

Vad kan man sluta sig till vad gäller ordklasserna hos nonsensorden i följande text? Vad gör att man kan ha en viss uppfattning av vilken ordklass ett ord tillhör trots avsaknad av någon betydelse?

En slo trammade kulpen oerhört skrimt eftersom den var bolpare än vanligt.

Ordklasskriterier

Bestäm ordklassen på orden i följande meningar. Tänk på att ordklassen bestäms av en kombination av morfologiska (böjningar, avledningar), funktionella/syntaktiska (vilken funktion har ordet i satsen/i vilka kombinationer förekommer ordet) och semantiska (betydelse) kriterier.

1. Efter 100 år i damm och skymundan finns nu den fina Wisteniusorgeln äntligen på plats.
2. Enligt polisanmälan ska problemen ha pågått i flera år, men natten till lördagen tog Motalabons tålamod slut.

Naturligt och grammatiskt genus

Bestäm följande ords naturliga och grammatiska genus

1. hund
2. sjuksköterska
3. fartyg

Verbformer

Klassificera de understrukna verb som finita och infinita verbformer. Vad är skillnaden mellan de två formerna?

Den 20 juli i år uppstod tumult vid tullstationen vid Lernacken i Malmö när tullen skulle kontrollera en bil som kom från Öresundsbron.

När en tulltjänsteman upptäckte en påse med misstänkt pulver i en väska i bilens baksäte startade plötsligt föraren och körde därifrån med tulltjänstemannen kvar i fordonet. Efter ett par hundra meter saktade bilföraren ner så att tulltjänstemannen kunde hoppa ut med väskan innan bilföraren flydde vidare. I väskan påträffades närmare ett halvt kilo amfetamin.

Bestämd artikel och demonstrativt pronomen

Klassificera de understrukna orden i meningarna nedan som antingen den bestämda artikeln ”den/det” eller demonstrativt pronomen ”den/det”. Förklara skillnaden.

3. Den bilen vill jag ha.
4. Den gröna bilen vill jag ha.

Particip och adjektiv

I Josefsson (huvudboken s93–94) diskuteras ordklassen *particip* som har drag av både verb och adjektiv. Identifiera ordklassen i de två understrukna orden och förklara vilka på vilka sätt de är lika och olika.

5. Vi behöver en fin potatis.
6. Vi behöver en skalad potatis.